

ROZDZIAŁ PIĄTY

Poniższy rozdział omawia zagadnienie wolnej woli oraz odpowiada na pytanie, dlaczego nie przeciwstawia się ona Boskiej wiedzy na temat wszystkiego.

1

Wolna wola jest dana każdemu człowiekowi. Człowiek może wybierać pomiędzy ścieżkami dobra i byciem sprawiedliwym, a ścieżkami zła i byciem niegodziwym. Tora mówi: „Człowiek stał się wyjątkowy [na ziemi] jak my [w niebie], znający dobro i zło” (*Bereszit 3, 22*), a znaczy to, że istnieje tylko jeden rodzaj ludzki na świecie i nie ma innego, do którego odnosiłyby się te słowa. Każdy za siebie powinien decydować o swoich opiniach i myślach, czy są one dobre, czy złe; dotyczy to również tego, co chce czynić. Nie ma nikogo, kto może zabronić mu czynienia dobra lub zła. Tym niemniej napisano: „oby nie wyciągnął ręki” (*Bereszit 3, 22*).

2

Nawet nie dopuść do siebie myśli o tym, co głoszą ludzie nierozumni wśród narodów i głupi pośród Jisraela, że Święty, niech będzie błogosławiony, w momencie narodzenia danego człowieka postanawia, czy będzie on dobry czy zły. Nie jest tak – każdy człowiek ma moc, by być tak prawy jak Mosze, nasz nauczyciel, albo tak wszeteczny jak Jerowam; mądry lub głupi, miłosierny lub okrutny, żaloszny lub nobliwy, czy też jakiegokolwiek innego usposobienia. Nikt nie może zmusić innego człowieka, nakazać mu lub skierować go na jedną ze ścieżek, należy raczej samemu obrać drogę, której się pragnie. Jirmija rzekł: „Czyż zarówno zło, jak i dobro, nie pochodzi z ust Najwyższego?” (*Treny 3, 38*), co znaczy, że Stwórca nie wyznacza, czy dana osoba ma być zła, czy dobra. Tym niemniej grzesznik działa na swoją szkodę, dlatego też lepiej dla niego, by płakał i zawodził nad swoimi grzechami i nad tym, co uczynił swojej duszy, otaczając ją złem. Jirmija mówi dalej: „Dlaczego zatem śmiertelnik narzeka z powodu kary za swoje grzechy?” (*Treny 3, 39*). Ma on na myśli to, że w gestii naszej wolnej woli leży czynienie zła, dlatego stosownie jest, byśmy powrócili w skruszę i porzucili uczynione przez nas zło, bowiem również to zależy wyłącznie od naszej wolnej woli. Prorok mówi dalej: „Przeszukujmy i badajmy nasze drogi – powróćmy do Boga” (*Treny 3, 40*).

Ta zasada [wolnej woli] jest fundamentalną ideą oraz filarem, na którym wspiera się Tora i przykazania, jak mówi werset: „Patrz, daję ci dzisiaj [wybór]: życie i dobro albo śmierć i zło” (*Dewarim* 30, 15). Napisano również: „Patrz, kładę przed tobą dzisiaj błogosławieństwo i przekleństwo” (*Dewarim* 11, 26). Oznacza to, że człowiek ma wolną wolę i wszystko jest w jego rękach, i wszystko, co pragnie uczynić, czy dobre, czy złe, może uczynić. Przez wzgląd na to napisano: „Oby takie pozostało ich serce” (*Dewarim* 5, 26), co znaczy, że Stwórca nie wymusza na nikim ani też nie postanawia o nikim, że ma czynić dobro lub zło, lecz jemu zostawia wybór.

Jeśli by Wszechmocny rzeczywiście nakazał wszystkim, by byli bądź to sprawiedliwi, bądź to niegodziwi, lub gdyby istniało coś, co od urodzenia kierowałoby człowieka ku jednej z wielu ścieżek wiedzy, usposobień lub nawyków zachowania – tak jak myślą nierozumni astrologowie – to jak byłoby możliwe, że prorocy nakazywali nam czynić jedną rzecz, a nie czynić drugiej w celu poprawy własnego postępowania i odrzucenia ścieżek wyrodnych ludzi?! Czy przeznaczenie człowieka zostało mu nadane przy urodzeniu, czy może również czas urodzenia zawiaduje niewzruszenie całym przeznaczeniem człowieka? Jakie byłoby wtedy miejsce Tory? Jakie prawo lub nakaz nęka niegodziwego, a nagradza sprawiedliwego? Nie rozmyślaj i nie dumaj nad tym, jak można mieć wolną wolę i czynić, co się zechce, bowiem są rzeczy na tym świecie, nad którymi nie ma się kontroli, jak mówi Tora: „Wszystko, co zechce, *Bóg* czyni, w niebie i na ziemi” (*Psalms* 135, 6) – zrozum, że wszystko zostało uczynione wedle Jego woli, nawet jeśli nasze czyny mogą mieć na to wpływ. Co to oznacza? Podobnie jak wolą Stwórcy jest, by ogień i wiatr się wznosiły, a woda i ziemia dążyły w dół, by sfery niebieskie poruszały się po kręgach oraz by wszystkie stworzenia czyniły to, co On zechce, tak samo wolą Stwórcy było, ażeby człowiek miał wolną wolę i mógł robić co tylko zapragnie, nieprzymuszony i nienakierowany, lecz żeby zawsze mógł chcieć czynić, to [co wynika] z jego własnego umysłu, którym Wszechmocny go obdarował. Dlatego też osądza się człowieka według jego czynów, w zależności od tego, czy są dobre, czy złe. Prorocy rzekli: „to był twój uczynek” (*Malachi* 1, 9) oraz „bowiem wybrali własne ścieżki” (*Jesaja* 66, 3). Szlomo rzekł odnośnie do tej kwestii: „Raduj się, młodzieńcze, w swoich młodych latach (...) lecz wiedz, że z tego wszystkiego będzie cię sądził *Bóg*” (*Kohelet*

11, 9). Oznacza to, że każdy ma moc czynienia cokolwiek zechce, lecz za wszystko będzie odpowiednio osądzony.

5

Ktoś mógłby zapytać: Święty, niech będzie błogosławiony, zna wszystko, co się stanie, zanim się stanie. Czy zatem wie, czy dana osoba będzie prawa czy niegodziwa? Jeśli wie, to niemożliwe będzie, aby ta osoba nie stała się sprawiedliwa. Jeśli wie, że będzie ona prawa, lecz że jest możliwe, by stała się niegodziwa, to wówczas nie wie On o wszystkim co stworzył. Wiedz, że odpowiedź na to pytanie, jest dłuższa niż świat i szersza niż morze [patrz: *Ijow* 11, 9]. Po pierwsze musisz zrozumieć, że mam na myśli następującą rzecz: W drugim rozdziale *Praw dotyczących fundamentalnych zasad Tory* objaśniłem już, że Święty, niech będzie błogosławiony, nie ma żadnych usposobień – one w ogóle Go nie dotyczą, w przeciwieństwie do ludzi, których istota i usposobienie są dwiema oddzielnymi sferami. Bóg i Jego usposobienia są jednym, a istnienie Boga pozostaje poza sferą ludzkiego rozumienia, podobnie jak nie można pojąć i ujrzeć istnienia Boga, jak mówi werset: „bo nie [może] Mnie zobaczyć człowiek i żyć” (*Szemot* 33, 20). Nie jesteśmy również zatem w stanie pojąć i zrozumieć Jego usposobienia. Jeden z proroków rzekł: „Bo Moje myśli nie są waszymi myślami, ani wasze ścieżki Moimi ścieżkami, mówi *Bóg*” (*Jeszaja* 55, 8). Dlatego nie mamy możliwości pojąć jak Święty, niech będzie błogosławiony, zna wszystkie stworzenia i każde zdarzenie. Wiedz bez cienia wątpliwości, że ludzie czynią co zechcą bez wymuszenia lub nakazywania ze strony Świętego, niech będzie błogosławiony. Nie przyjmuj tego faktu wyłącznie na podstawie swej wiary religijnej, lecz opierając się na jasnych dowodach rozumu. Z tego powodu prorocy uczyli, że człowiek jest sądzony wedle swych czynów – w zależności od tego, czy są złe, czy dobre. Na tej zasadzie opierają się wszelkie prorocтва.